

Naar maatschappelijke businessmodellen voor Waterlandschappen

beeldverslag werksessie Waterdunen

2021 Wageningen Environmental Research (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, www.wur.nl/environmental-research. Wageningen Environmental Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.

Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.

Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Wageningen Environmental Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Environmental Research werkt sinds 2003 met een ISO 9001 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem. In 2006 heeft Wageningen Environmental Research een milieuzorgsysteem geïmplementeerd, gecertificeerd volgens de norm ISO 14001. Wageningen Environmental Research geeft via ISO 26000 invulling aan haar maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Foto omslag: Michael van Buuren

Naar maatschappelijke businessmodellen voor Waterlandschap-
pen

beeldverslag werkatelier Waterdunen

Michaël van Buuren , Mascha Dedert, Joost Stronkhorst en Ageeth van Maldegem

met medewerking van alle deelnemers

Wageningen, november 2021

Wageningen Environmental Research

Inhoudsopgave

Hoofdpunten van de werksessie.....	5
1. Inleiding.....	7
2. Denken vanuit businessmodellen.....	11
3. Voorbeelden van Waterlandschappen.....	19
4. Maatschappelijke businessmodellen; een voorstel voor een gemeenschappelijke taal.....	27
5. Werken aan concrete Waterlandschappen in Groningen en Zeeland.....	29
6. De deelnemers.....	39
7. De presentaties.....	41

Hoofdpunten van de werksessie

Kennismaken

Tijdens de werksessie is plenair en in deelgroepen gewerkt aan het programma van het tweedaagse werkatelier. Voor veel van de deelnemers een eerste kennismaking met elkaar, waarbij veel tijd beschikbaar was voor het uitwisselen van kennis en ervaring. Hiermee is een goede basis gelegd voor verdere samenwerking voor de vervolgfases van het project "Werken met Waterlandschappen".

Waterlandschappen in Groningen en Zeeland

Naast het kennis maken met elkaar, is via presentaties en veldbezoeken ook kennis gemaakt met voorbeelden van "Waterlandschappen". Het atelier vond plaats middenin het project Waterdunen, een van dit type landschappen in Zeeland. Ondanks het slechte weer op de tweede dag, hebben we ook een mooi inzicht gekregen in het project Het Zwin op de grens van Nederland en Vlaanderen. Beide projecten zijn ook in de presentaties aan de orde gekomen. Het project Dubbele Dijk in Groningen kon, omwille van de afstand, tijdens de sessie niet bezocht worden. Wel is een scherp beeld geschetst van het project tijdens een presentatie. Ook is de middagssessie van de eerste werkdag besteed aan het project. Zo hebben we met drie verschillende "Waterlandschappen" kennis gemaakt. Daarmee zijn inzichten aangescherpt.

Naar een gezamenlijke taal

Een uitkomst van de discussie over het begrip "businessmodellen" is een voorstel waarbij we de oorspronkelijke begrippen uit de bestaande literatuur hebben 'hertaald'. Voorgesteld is in het vervolg van "maatschappelijke businessmodellen" te spreken, waarvan de componenten in voor het project meer concrete en passende termen zijn vervangen:

- **voorstel** in plaats van waardepropositie;
- **realisatie** in plaats van waardeketen;
- **verwaarden** in plaats van verdienmodel;
- **gebiedskoers** of **Visie** voor 'uitdaging'.

Op deze manier krijgt het begrippenstelsel een connotatie die meer overeenstemt met de praktijk van de gebiedsontwikkeling.

Een shortlist van locaties

Tenslotte is een voorstel gemaakt voor gebieden die we in het project "Werken met Waterlandschappen" nader aan de orde willen stellen. Het gaat om de volgende gebieden.

Groningen 1: het gebied van het Lage Midden (ongeveer ten zuiden en zuidwesten van Delfzijl).

Groningen 2: de kustzone tussen Noordpolderzijl en Lauwersmeer.

Zeeland 1: het gebied rond de inlagen tussen Serooskerke en Zierikzee.

Zeeland 2: het gebied aan de zuidzijde van de Zak van Beveland.

1. Inleiding

Het project “Werken aan Waterlandschappen”

Onderzoeksinstituten, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn samen het project ‘Werken met waterlandschappen’ gestart. Dit project koppelt natuur-inclusieve inrichting van grote wateren aan maatschappelijke verwaardiging voor recreatie, landgebruik en waterbouw. Het project richt zich op testlocaties (proeftuinen) in Nederland. In het project is een onderscheid gemaakt tussen twee geografisch afgebakende onderzoeklijnen. Het werkatelier waarvan in dit document verslag is gedaan, heeft betrekking op de situatie langs de kusten van Zeeland en Groningen. Daarna wordt gekeken of de concepten ook zijn toe te passen zijn op de rest van Nederland.

Het initiatief ‘Werken met waterlandschappen’ vertrekt van uit het uitgangspunt dat de regionale economie, de natuurlijke dynamiek van grote wateren en de omliggende gebieden nauw met elkaar verbonden zijn en elkaar zouden moeten versterken. Voor de biodiversiteit is het belangrijk om land- en waternatuur in samenhang te beschouwen. Tegelijkertijd zijn die productieve en diverse ecosystemen van meerwaarde voor de mensen die leven en werken rondom de grote wateren. Werken met waterlandschappen geeft ondernemers en (natuur)terreinbeheerders de kans om hun ideeën en suggesties in handreikingen voor publieke partijen te krijgen.

In het ‘werken met waterlandschappen’ werken Wageningen Environmental Research (coördinator), Hogeschool Zeeland, Deltares, Stichting EcoShape, Waterrecreatie Nederland, Sportvisserij Nederland, Zeeuwse Natuur en Milieu Federatie, Wageningen Marine Research, NIOZ, Rijkswaterstaat, provincies Noord-Holland, provincie Zeeland, Natuurmonumenten en Wereld Natuur Fonds samen. Het project duurt vier jaar (2021-2025) en is mogelijk door subsidie voor Publieke-Private Samenwerkingsinitiatieven (PPS) van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voor Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) .

Het Werkatelier voor Zeeland en Groningen

In het kader van het deel van het project Werken aan waterlandschappen dat zich richt op de kustzones van Groningen en Zeeland, zullen jaarlijks ‘ontwerpateliers’ georganiseerd worden. Het gaat om (meer)daagse, intensieve werkateliers, waarin partners en stakeholders uit de verschillende gebieden met elkaar aan de slag gaan. Kennis en ervaringen worden daarbij uitgewisseld als basis voor het opzetten van een leeromgeving. In een later stadium van het project zullen daarbij ontwikkelde inzichten nader uitgewerkt en getoetst worden in specifieke gebiedssituaties. Daarvoor zullen ook (lokale) stakeholders uitgenodigd worden.

Het eerste atelier heeft plaatsgevonden van 13 tot en met 15 oktober, in het Kustlab, gelegen in het project Waterdunen in Zeeuwsch-Vlaanderen. Deze rapportage doet

daarvan in beeld en woord verslag. Achtereenvolgens komen hieronder de doelen en opzet van het atelier, alsmede de resultaten aan de orde.

De doelen van het werkatelier

Het eerste atelier richt zich primair op de vertegenwoordigers van het consortium die het project uitvoeren. De 'kerngroep' van deze onderzoekslijn van het project Werken aan Waterlandschappen. Het tot stand brengen van een succesvolle 'leeromgeving' betekent dan ook dat we elkaar, de thematiek en de gebieden goed moeten leren kennen. Daarnaast is het essentieel dat we elkaar goed begrijpen. Dat vergt energie en commitment. Maar ook een 'gezamenlijke taal' waar het gaat om de centrale vraagstellingen uit het onderzoek. In deze eerste werksessie is daarom het begrippen stelsel rond 'businessmodellen' centraal gezet. Dit vanuit het vertrekpunt dat het in het onderzoek gaat om de mogelijkheden de (regionale) economie en de natuurlijke systemen met elkaar te verbinden. In het onderstaande zal blijken dat een groot deel van onze gesprekken zich hebben gericht op het ontwikkelen van een zo eenduidig en op 'onze verschillende praktijken' gerichte duiding van het abstracte begrip businessmodellen heeft gericht.

Het atelier is afgesloten met een eerste verkenning van specifieke gebieden binnen Zeeland en Groningen. Daarbij is een 'shortlist' opgesteld van situaties die we later in het project nader aan de orde zouden willen stellen.

Kortom, de doelen van het eerste werkatelier luiden:

- nadere kennismaking met elkaar en met het team van betrokkenen;
- leren kennen van de 'werkgebieden' in Groningen en Zeeland om kennis en ervaring uit te wisselen;
- nadere bepaling begrip 'businessmodellen';
- maken van een shortlist van locaties voor toekomstige WmW ontwerp ateliers.

De aanpak en werkvormen

Als start van het atelier zijn de deelnemers ontvangen met een welkomstdiner, aangeboden door de Hogeschool Zeeland op woensdagavond 13 oktober. Een belangrijke gebeurtenis voor het elkaar leren kennen en het voor de start van het groepsproces dat een atelier omvat. Vervolgens hebben we op donderdag en vrijdag gewerkt op een prachtige locatie in het project Waterdunen, beschikbaar gesteld door het Zeeuws Landschap.

Tijdens het atelier hebben we via een afwisseling van presentaties, groepswork en excursies stap voor stap de doelen van de sessie nagestreefd. De eerste presentatie en het eerste groepswork heeft in het teken gestaan van het begrippenkader van de businessmodellen. Na een introductie door Ageeth van Maldegem, hebben we met die begrippen 'geoefend' in denkbeeldige situaties die model staan voor het type 'waterlandschappen' die in de studie aan de orde zijn.

Vervolgens zijn twee concrete cases plenair en beeldend gepresenteerd: het project Waterdunen (Zeeland) en het project Dubbele Dijk (Groningen). Het project Waterdunen konden we bovendien 'echt tot ons nemen' tijdens de lunch excursie in het gebied. Naast de uitwisseling van kennis over beide projecten en door betrokkenen, zijn we opnieuw gaan werken aan de 'taal' van de businessmodellen.

Het werk van de eerste dag heeft vervolgens geleid tot het aanscherpen van de opdracht voor de vrijdagmorgen. Uit de sessies op de eerste dag is een belangrijke behoefte gevolgd het nog wat abstract en theoretisch-wetenschappelijke jargon rond de businessmodellen in meer voor de praktijk van de deelnemers geschikte bewoordingen te vatten. Daar is vervolgens in twee groepen gewerkt op de vrijdagmorgen, na een excursie aan het waterlandschap "Het Zwin" op de grens van België en Nederland. Een presentatie over achtergronden en mogelijkheden voor het toepassen van dubbele dijken in heel Zeeland vormde de opmaat voor het laatste werkonderdeel. In een gecombineerd individueel en plenair werkonderdeel zijn potentiële projectlocaties voor vervolg van het project op de kaart gezet en besproken. In het vervolg zijn de resultaten van de sessies gepresenteerd.

2. Denken vanuit businessmodellen

Introductie

Als aftrap geeft Ageeth van Maldegem (HZ) een interactieve presentatie over het begrip businessmodellen. In de bijlage zijn de dia's van de presentatie opgenomen. In haar lezing gaat Ageeth eerst in op wat een businessmodel is. Het is een breed begrip. Voor het project Werken aan Waterlandschappen introduceert Ageeth het begrip "Nieuwe businessmodellen": het gaat het om antwoorden op maatschappelijke uitdagingen, om het creëren van maatschappelijke waarde met bepaalde middelen en competenties en hoe dit verder organiseert (de proces architectuur).

Centraal staan de wensen van 'klanten', de stakeholders. Het scherp in beeld krijgen van die mensen en hun – vaak ook verschillende of meervoudige wensen – is een centraal element. Vervolgens gaat het om de wijze waarop die klanten tegemoet getreden worden, uitdagingen opgepakt, welke dingen daarvoor te organiseren zijn. Daarbij is het van groot belang welke waarde(n) en voor wie gecreëerd worden. Wat is daarvoor nodig in de vorm van middelen en competenties? Tenslotte spelen randvoorwaarden (in welke context in fysieke, organisatorische en of sociaaleconomische zin speelt het proces zich af?) een belangrijk rol.

Het denken en werken vanuit businessmodellen richt zich vervolgens op het verkennen van uitdagingen van die betrokkenen. Daarvoor moet je de waarden van de stakeholders goed leren kennen. En daarop doorvragen. Verschillende actoren in een gebied hebben vaak verschillende, maar soms ook overeenkomstige waarden. In tegenstelling tot de eerste associatie die men vaak heeft bij het begrip "businessmodellen" is dat het gaat om financiële waarden. Dat is niet zo: uiteraard spelen die een belangrijke rol. Maar het gaat ook om heel andere waarden, zoals ecologische, sociale en culturele waarden.

Ageeth introduceert vervolgens de basiscomponenten van een businessmodel. Het gaat om (zie het "bloemblad schema"):

1. De uitdaging; waar wil je wat aan doen, wat wil je bereiken?
2. De waardepropositie: welke waarden voor wie zijn aan de orde ('wie wordt er gelukkig van' en waarom?)
3. De waardeketen; wat ga je doen en organiseren om die waarden te realiseren?
4. Het verdienmodel; welke waarden (geld, betere natuur, werkgelegenheid) levert dat vervolgens voor wie op?
5. De randvoorwaarden: wat is de context waarbinnen je opereert; welke grenzen dien je in het oog te houden?

Oefening: welke waarde(n) realiseren we voor wie?

Na het eerste deel van de presentatie zover de businessmodellen zijn we in twee groepen uiteengegaan om voor een denkbeeldig 'waterlandschap' eens te oefenen met de vraag welke (groepen) stakeholders kunnen we in dit type gebieden onderscheiden. Vervolgens zijn we gaan bedenken welke waarden we denken dat deze stakeholders

de in het businessmodel onderscheiden typen waarden

Wie waardeert wat	Economisch	Ecologisch	Sociaal	Cultureel
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				

invuldiagram voor het aangeven van waarden voor verschillende stakeholders

het bloemblad diagram uit het businessmodel

van belang zouden kunnen vinden.

We zijn gestart met een korte individuele ronde: elk groepslid krijgt de kans te bedenken welke stakeholders en waarden in het denkbeeldige gebied aan de orde zouden kunnen zijn. Deze zijn in steekwoorden opgeschreven en op de kaart van het denkbeeldige waterlandschap geplakt (zie figuur met 3d tekening). Vervolgens is in een groepsgesprek de naast staande matrix ingevuld; de resultaten daarvan zijn hier bijgevoegd.

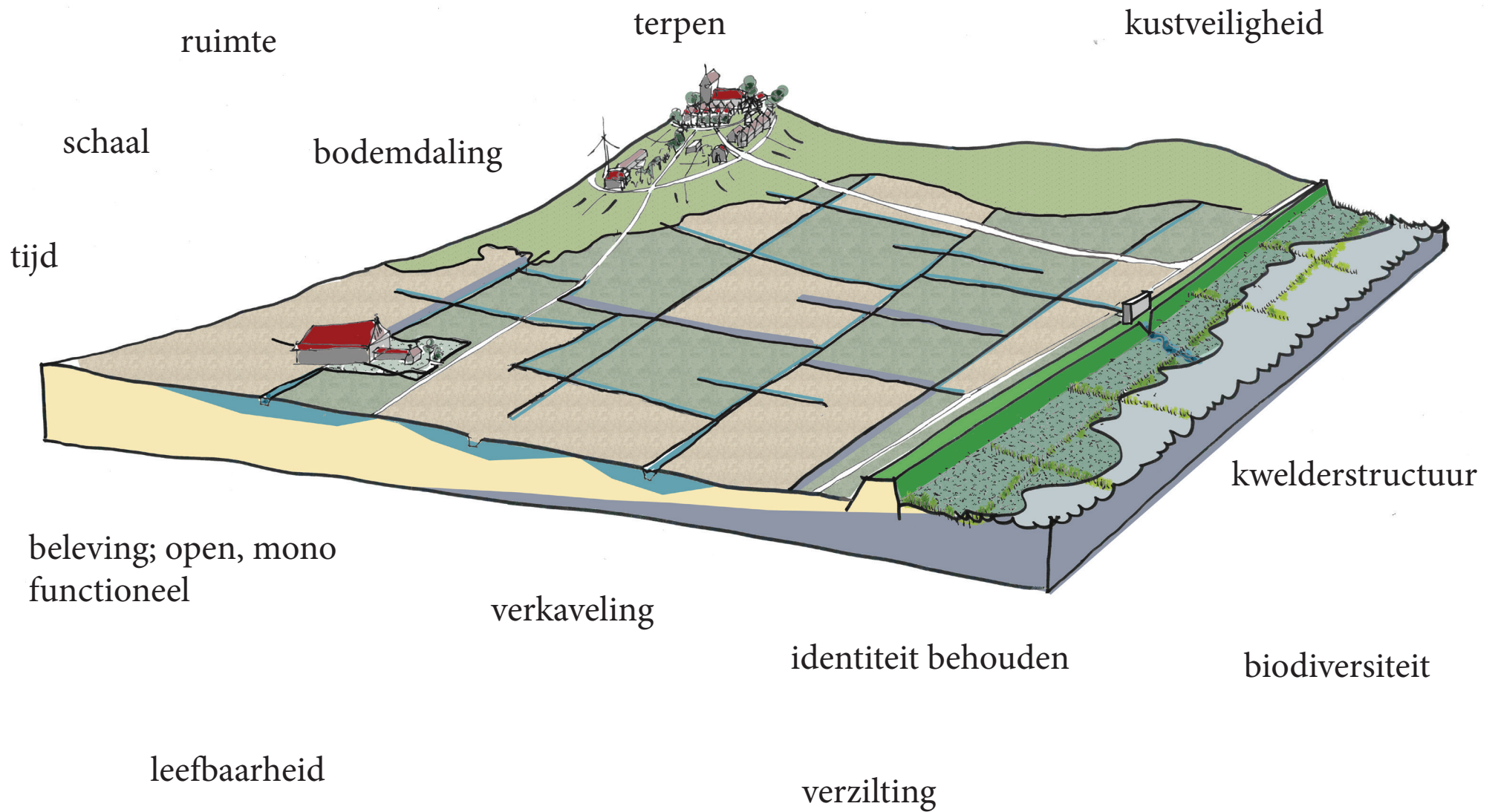
Voorbeelden van de businessmodellen en het project Naturvation

Na de eerste vingeroefening, volgt het tweede deel van de introductie door Ageeth.

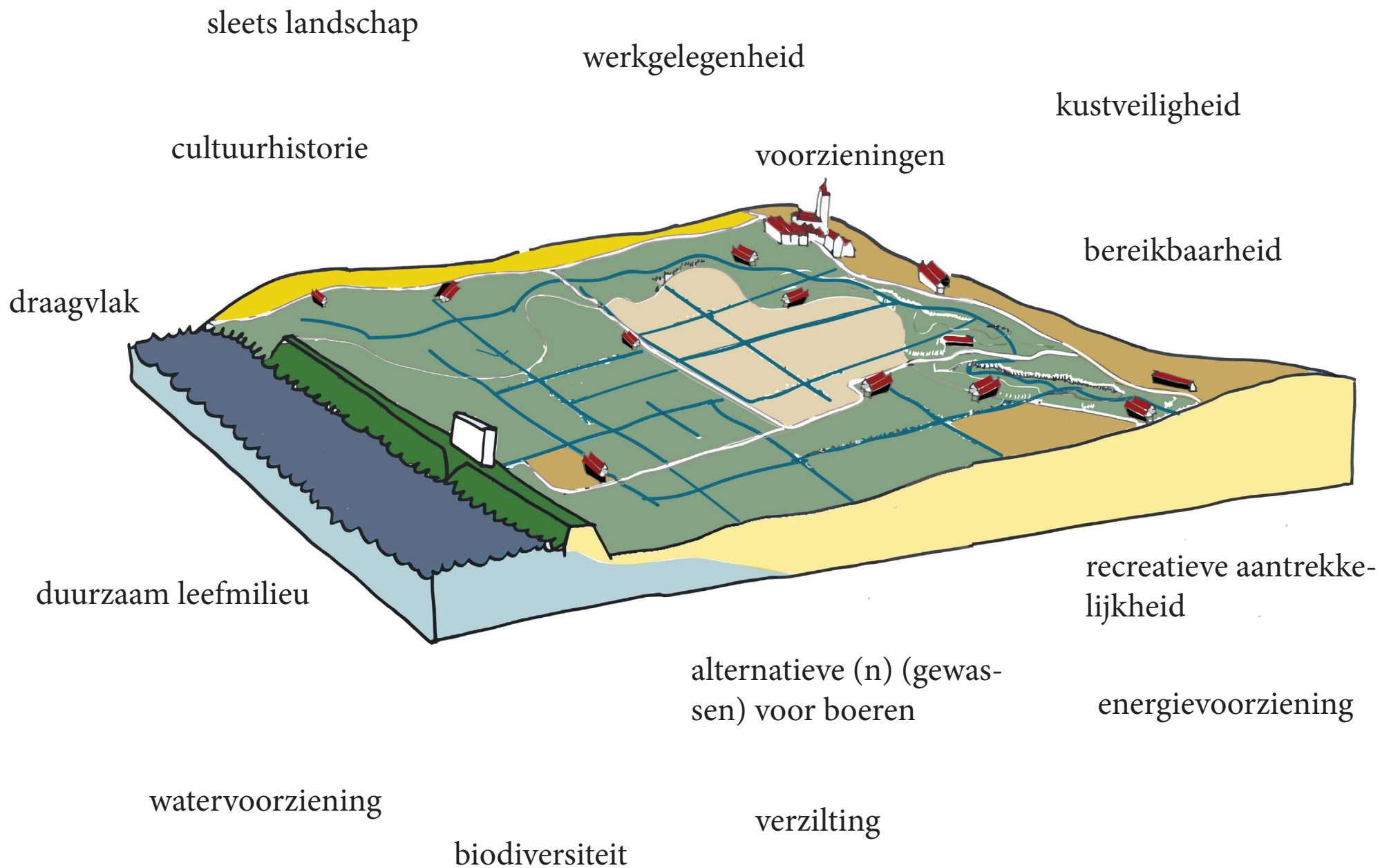
Zij bespreekt hierbij enige resultaten van het project Naturvation. Hierin zijn een aantal typische businessmodel patronen beschreven. Het betreft een project over (klimaatverandering in) stedelijke gebieden. Het zogenaamde bloemblad diagram is daarbij gebruikt om de verschillende businessmodellen te beschrijven. Zie hiervoor de bijlage waarin de voorbeelden van het project aan de orde komen.

Oefenen met het Bloemblad diagram

Gewapend met de voorbeelden gaan de twee groepen weer aan het werk met 'hun' denkbeeldige waterlandschap. Het werk is er op gericht om een duidelijke uitdaging (of uitdagingen) te benoemen en daarbij vervolgens de vier (andere) basiscomponenten van het businessmodel te benoemen en beschrijven. De uitkomsten zijn hiernaast afgebeeld. Het blijkt geen gemakkelijke, maar niettemin een nuttige opdracht. Er ontstaan langzamerhand concrete beelden bij de componenten van het businessmodel. Er worden voorbeelden en ervaringen uit de verschillende praktijken van de deelnemers uitgewisseld. Er is een start gemaakt met het ontwikkelen van een gemeenschappelijke taal...

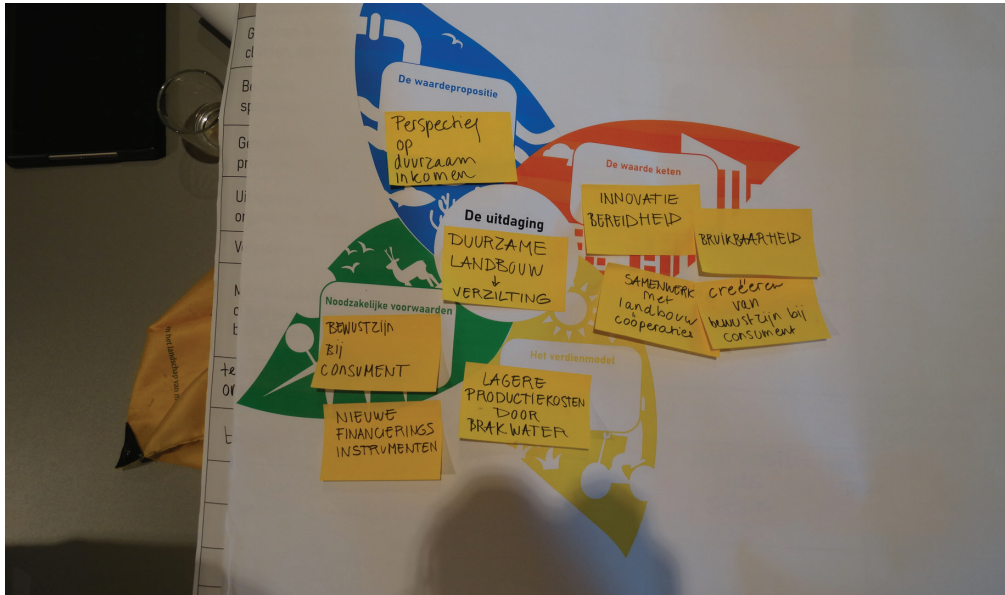

de eerste oogst: aandachtspunten en uitdagingen voor waterlandschappen, groep 1

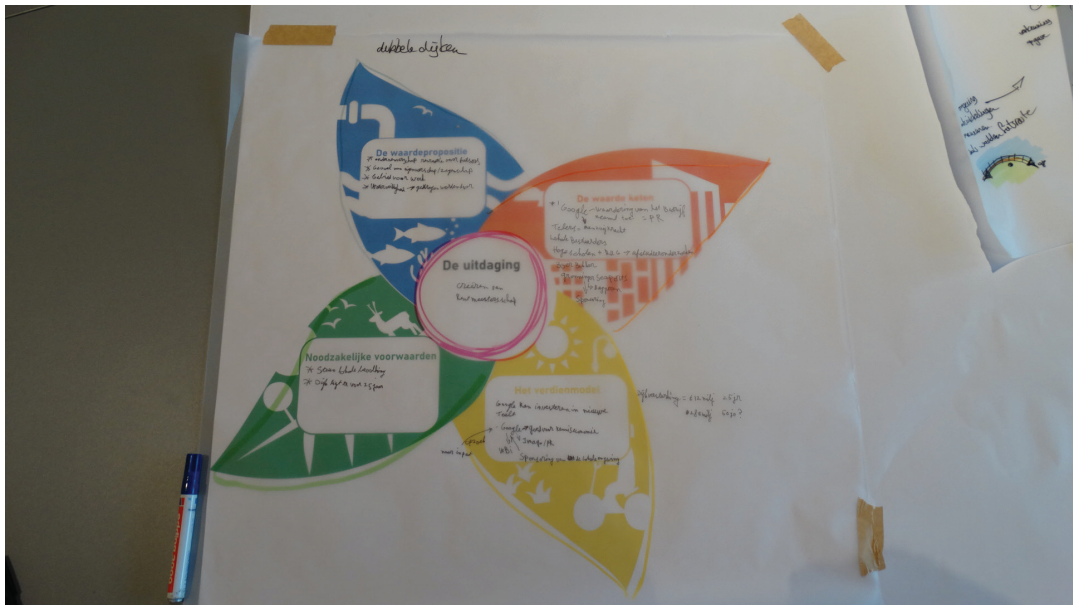

de eerste oogst: aandachtspunten en uitdagingen voor waterlandschappen, groep 2

Wie	Economisch	Sociaal	Ecologisch	Cultureel
Waardeert				
Wat				
Gezinnen, burgers, cliënten, patiënten				
Bedrijven, specialisten		VERTROUWEN		
Gemeenten/provincies/RIJK				
Uitvoeringsorganisaties (UWV)				
Verzekeraars				
Maatschappelijke organisaties (woningbouw, ziekenhuizen)				
terrein beheerders organisaties				
boeken	lage opbrengst	ZEGGESCHAP	TOEKOMSTIGE DRUK	TROTS,
		MAATSCHAPPELIJKE DRUK	INTRINSIEKE WAARDEN Klassieke waarden BETROUDEN deuren behouden	

3. Voorbeelden van Waterlandschappen

Waterdunen (Zeeland)

Tijdens een prachtige lunch-wandeling maken de deelnemers nader kennis met het project Waterdunen. We worden rond geleid door Nanda van den Berg van het Zeeuws Landschap. Het is prachtig weer en we krijgen een mooi beeld van het project. In de toelichting is er speciale aandacht voor de 'verdienmodellen' waarmee in het project is en wordt geëxperimenteerd: naast het ontwikkelen van natuur zijn het verbeteren van de waterveiligheid (graven van de geulen levert o.a. materiaal voor de versterking van de dijk), de recreatie (een deel van het gebied zal ontwikkeld worden voor de verblijfsrecreatie), voor zilte teelten en oesterkweek.

Wat we buiten hebben gezien en ervaren, is vervolgens door Joost Stronkhorst nog eens op een rijtje gezet. Gebruikmakend van de begrippen waarmee die ochtend is geoefend, hebben Joost en zijn collegae van de Hogeschool Zeeland een analyse uitgevoerd van het project. Zijn presentatie is weergegeven in de bijlage.

In zijn bijdrage start Joost met enige algemene noties. De analyse van Waterdunen maakt deel uit van het onderdeel "retrospectieve analyse" van Werken aan Waterlandschappen. In totaal zullen tien relevante uitgevoerde projecten uit binnen- en buitenland aan deze analyse worden onderworpen voor het verzamelen van kennis en ervaringen. Dit als kennisbasis aan het begin van het project waar we gedurende de looptijd gebruik van kunnen maken, lessen aan verbinden en, natuurlijk ook, nieuwe kennis en inzichten aan toevoegen.

Wat betreft de Waterlandschappen, zijn drie 'typen' te onderscheiden:

1. managed realignment (ontpolderen). Voorbeelden: Het Zwin, Perkpolder, Hedwigepolder;
2. regulated tidal exchange (gecontroleerd, gereduceerd tij). Voorbeelden: Waterdunen, Dubbele Dijk, Lippenbroek en Kruikeke;
3. controlled reduced tide (gecontroleerd overstromingsgebied); Kluster Kalkerse Meersen, Vallei de Grote Nete.

Verkleinen van overstromingsrisico's

Waarde propositie

- 'Zwakke Schakel' binnendijks versterken
- Met veel gebiedseigen klei (circulair)
- Levensduur 200 (i.p.v. 50) jaar
- Geen afzonderlijke natuurcompensatie nodig

Waardeketen

- Dijkverbreding/verhoging met klei uit getijdegeulen in Waterdunen,
- Binnendijks duinlandschap met zand uit zee

Verdienmodel

- Zeer klein overstromingsrisico
- Lange termijn oplossing, eenvoudiger beheer

Vergroten ruimtelijke kwaliteit voor omwoners en recreanten

Waarde propositie

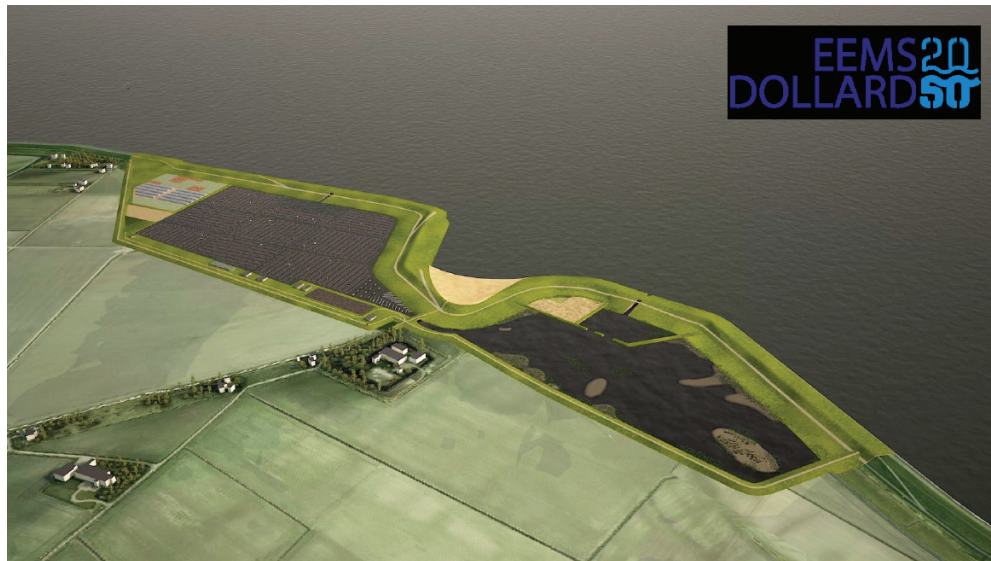
- Creëren werkgelegenheid en vestigingsklimaat
- Revitaliseren van verarmt landschap
- Upgrade sleetse recreatie ondernemingen
- Vervlechten natuur en recreatie

Waardeketen

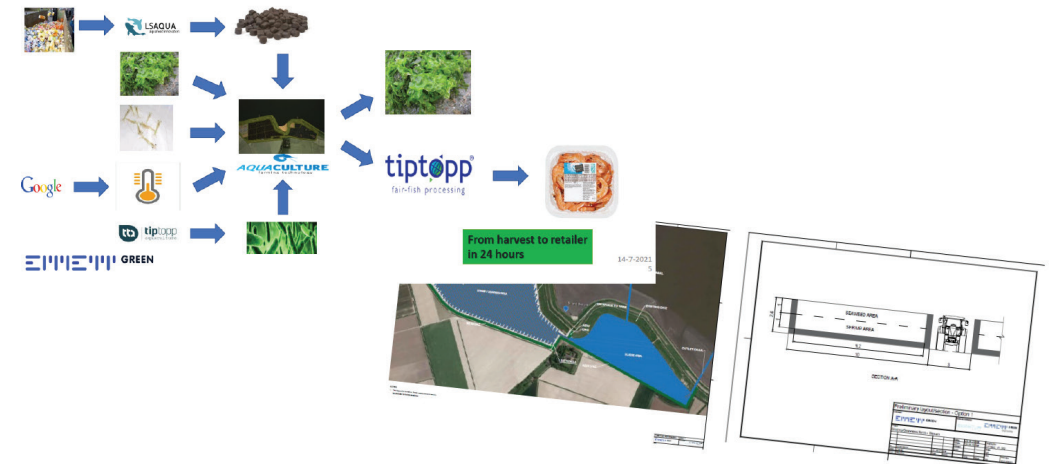
- Uniek binnendijks estuarien en duinlandschap, 110 ha recreatienatuur
- Toegankelijk
- Unique Selling Point voor Molecaten: camping (200 sp) en huisjes (350)

Verdienmodel

- Harmonieus landschap met een verhaal
- Interesse bij ondernemers

Enhancing ESG – Value chain Double Dyke

De businessmodellen van Waterdunen

In procesmatig opzicht zijn er drie belangrijke (succes)factoren te benoemen voor Waterdunen. Het gaat om:

- een sterke visie en sterk leiderschap (gedeputeerde);
- een slimme combinatie van agenda's (doelen) en financiële middelen;
- een sterk team dat gedurende lange tijd het project heeft vormgegeven.

Ook zijn er punten onderschat:

- de weerstand bij een grote groep mensen in de regio;
- het ontwerp van de – innovatieve – getijdeduiker nam veel tijd en moeite;
- het opzetten van duurzame vormen van aquacultuur verliep niet gemakkelijk;
- de lange looptijd van het project vroeg steeds weer aanpassingen als gevolg van nieuwe ontwikkelingen.

Vervolgens geeft Joost twee uitwerkingen van businessmodellen voor het gebied: het verkleinen van de overstromingsrisico's en het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit (zie hiernaast).

Dubbele Dijk (Groningen)

Het tweede voorbeeld van een waterlandschap is gepresenteerd door Gert Noordhoff van de Provincie Groningen. Het betreft het project Dubbele Dijk. Hoewel een deel van het project is gerealiseerd, is de doorontwikkeling en realisatie nog in volle gang. Het project ligt aan de rand van het Eems-Dollard estuarium, in het noordoosten van de provincie Groningen, ongeveer tussen de Eemshaven in het noorden en Delfzijl in het zuiden. Het gebied is deels Duits, deels Nederlands.

Het project Dubbele Dijk is een samenwerkingsverband tussen Waterschap Noorderzijvest, Rijkswaterstaat en de Provincie Groningen. Het project is voortgekomen uit alternatieve ideevorming in het kader van het vinden van innovatieve dijkversterkingsmaatregelen als onderdeel van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor het waterschap staan doelen voor hoogwaterbescherming, innovatie en toekomstbestendigheid voorop. Voor de provincie gaat het om doelen voor natuurontwikkeling, slibvang, aquacultuur en zilte landbouw voorop. Het project speelt tegen de achtergrond van het aanpakken van een van de grootste milieuvraagstukken van dit estuarium: het hoge slibgehalte van het water. Tevens is het van belang (zilte) alternatieven te beproeven voor de regionale economische ontwikkeling in dit gebied waar het zoute (grond)water zich steeds duidelijker manifesteert.

Het zuidelijk deel van het project is aangemerkt als gebied voor opslibbing en natuurontwikkeling: via een inlaat wordt slibrijk water ingelaten, het slib sedimenteert en zorgt op die manier voor verbetering van de water kwaliteit. Dat water wordt vervolgens naar het noordelijke gebiedsdeel geleid, waar experimenten met aquacultuur en zilte landbouw op de rol staan. Het gedeelte van het project dat de waterveiligheid realiseert is afgerond. Belangrijk te beseffen is dat het gebied slecht tijdelijk op de hiervoor beschreven wijze gebruikt zal worden. Bij het besluit rond het project is overeengekomen dat het gebied in 2042 weer 'in zijn oorspronkelijke staat' zal moeten worden teruggebracht.

Volop in de belangstelling staat nu de ontwikkeling, herinrichting en benutting van het gebied achter de waterkerende dijk voor de komende periode. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn:

- Het tijdelijk beheer en het tijdelijke karakter van het gebied;

- Het vinden van lokale ondernemers die het gebied willen gebruiken en het (her) inrichten van het gebied daarvoor.
 Bij dit laatste punt is de – relatieve – traagheid een belangrijk gegeven. Het gebied valt door de experimentele setting, inrichting en beoogde gebruik buiten allerlei kaders van beleid en regelgeving. Ook speelt het aspect van het vermijden van 'ongeoorloofde staatssteun' een belangrijke rol. De lange doorlooptijden zijn voor ondernemers lastig...

Het Zwin

Hoewel pas op vrijdag, hoort in dit deel van dit verslag ook een korte duiding van het derde gebied dat tijdens het werkatelier is aangedaan: Het Zwin op de grens van België en Nederland. Onder loodzware, natte en winderige luchten brengen we een kort bezoek aan het gebied. Daarbij deelt de directeur van het Natuurpark Het Zwin – Ina de Wasch – met ons de wetenswaardigheden van dit gebied. Voor een nadere duiding van het gebied kunnen we terecht bij de factsheet die Tim Hoogkamp heeft opgesteld als onderdeel van zijn studie aan de HZ (zie bijlage).

Het businessmodel van Het Zwin in België speelt zich voornamelijk af in de driehoek: natuur, educatie en dagrecreatie. Een kern van het gebied (met het bezoekerscentrum, educatieve inrichtingen en horeca) is een park waarvoor toegang betaald dient te worden. Hier is de aandacht vanuit de drie genoemde pijlers geheel gericht op de trekvogels die het gebied aandoen. Elk seizoen weer anders. Om het Natuurpark heen is een gebied dat via wandel- en fietspaden vrij toegankelijk is. Sinds 2019 is dit gebied uitgebreid met de 'ontpoldering' van een voormalig landbouwgebied. Na twee jaar ontwikkeling ziet het er al heel natuurlijk uit.

Het gehele gebied is in eigendom van de Vlaamse Overheid; de parkorganisatie is daarvan een onderdeel en viert de exploitatie uit. Winst maken in de zin van geld overhouden is geen doel op zich. Het gaat vooral om de revenuen voor de natuur, de educatie en de (natuurgerichte) recreatie. Een opvallend verschil met het Nederlandse deel van het gebied is er ook. Aan de randen van het Nederlandse gebied is recreatie toegestaan: ook op het water. In Vlaanderen is dat niet aan de orde. Paaltjes langs de grens in de kreek van Het Zwin moeten de recreanten (vooral kite surfers) herinneren aan de regels aan de Belgische zijde...

Uitbreiding het Zwin
120 ha

Omvang het Zwin
300 ha Bel
20 ha NL

Het Zwin is een Vlaams Nederlands intergetijden gebied onlangs uitgebreid door ontpoldering. Belangrijk voor natuurcompensatie, natuureducatie, waterveiligheid en cultuurhistorie.

Het Zwin

Aanleiding
 De eerste aanleiding voor de uitbreiding van het Zwin is dat het ging verzanden en dichtslibben. Zonder ingrepen is het zeker dat het Zwin op termijn zou worden afgesnoerd en dat het zou evolueren naar een systeem van duinen. Daarvoor waren structurele maatregelen nodig. Samen met het verdrag tussen Vlaanderen en Nederland is het Zwin als project locatie opgenomen voor natuur compensatie in verband met de verdieping van de Westerschelde. Beide aanleidingen hebben gezorgd voor een volledige regio ontwikkeling en een nieuw bezoekerscentrum.

Business model
Risk reduction model:
 In het Zwin heeft de nieuwe dijk (managed realignment) niet gezorgd voor een hogere waterveiligheid. Het Zwin laten verzanden zou voor kustveiligheid de beste optie zijn. Maar doordat de internationale dijk dateerde kon het makkelijker meegenomen worden in de nieuwe plannen. Na de bouw voldoet de verlegde dijk aan de norm voor de komende 50 jaar.

Green densification model:
 Green densification model schept waarde door een regionale gebiedsontwikkeling in gang te zetten. Het Zwin is weer aantrekkelijk voor de omgeving en mensen uit België en Nederlands grensgebied komen naar het Zwin. Verder draagt de gebiedsontwikkeling bij aan een waarde stijging van de omliggende ontoerend goed waarde.

Conservation offsetting model:
 De toename in hectare natuur zorgt ervoor dat de afname van natuur in de Westerschelde gecompenseerd kan worden.

Educatie model:
 Natuur educatie is een business model voor het Zwin. Natuur educatie creëert waarde in de vorm van een gevarieerder les voor lagere en over biologie, biodiversiteit, ecosystemen, vogels, en het park. Het Zwin was vroeger een belangrijk school uitje voor middelbare scholen waar kinderen leren natuur educatie, dit was de laatste jaren sterk verminderd door verandering van het Zwin en een verouderde bezoekerscentrum.

Green heritage model:
 Het Zwin is een historische regio die terug gaat omstreeks 12^e eeuw toen het Zwin de opening was met de zee en de bloeiende handels stad Brugge, waar drukke voor havens op aangesloten waren. Het Zwin is een plek voor biodiversiteit met historische waarde naast een drukke stad en druk bebouwde kust zone. Het Zwin levert culturele en recreatie diensten. Waarde wordt in het bezoekerscentrum vastgelegd door inkomsten via de ticket verkoop.

Status
Voltooid

Business proposition
2000 - 2014

Business creation
2014 - 2019

Business capturing
2019 - heden

Totale Kosten
€60 miljoen

Stakeholders
 Maritieme dienstverlening & Kust Agentschap Natuur & Bos
 Provincie West-Vlaanderen
 Het Zeeuwse Landschap
 Provincie Zeeland

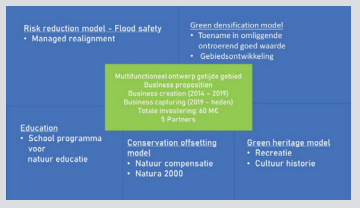
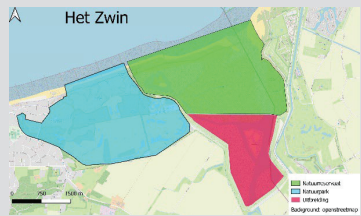
KEA Business proposition

	1A	VKA
Totale kosten	22.100	26.897
Effecten op leefmilieu		
Impact op natuur		
afname natuur	++	++
voorzorg	++	++
Impact op recreatie		
toegankelijkheid	0	0
belevingswaarde	-	-
Hinder/beleuing		
aantlglast	-	-
wirwelpase	-	-
Effecten op afwatering		
	0	0
Effecten op economie		
VTE jaar voor aanleg	26	37
VTE voor onderhoud	1	1
VTE voor landbouw	-8	-8
Verstrijg onroerende goederen	-	0,4

Tabel 1* Overzicht kosten (in 1000 €, geactualiseerd naar 2012, excl. BTW) en effecten. VKA geactualiseerd naar 2015

Het feit dat de structurele maatregelen voor het duurzaam behoud en de uitbreiding van het Zwin als natuurlijk intertidengebied onderdeel vormen van de structurele maatregelen in functie van de duurzame instandhouding van het Schelde-estuarium, waarvoor op 21/12/2005 een verdrag gesloten werd tussen Vlaanderen en Nederland ter uitvoering van de ontwikkelingschets 2010 voor het Schelde-estuarium.

Business capturing
 Het natuurpark is 1 jaar geopend. Er werken 50 mensen. In de weekenden druk bezocht. Doordeweeks hebben moeite om genoeg bezoekers te trekken. Daardoor probeert het natuurpark bezoekers te trekken zoals de tentoonstelling 'verdwenen Zwin havens.'

Oefening met de casus Dubbele Dijk

Als afsluiting van deze dag over de businessmodellen, zijn in de twee groepen de twee voor het project Dubbele Dijk genoemde 'uitdagingen' opgepakt en nader aan de orde gesteld. Een groep is aan de gang gegaan met de uitdagingen in het gebied rond het tijdelijke gebruik en karakter van het gebied. De andere groep heeft zich geconcentreerd op de vraag hoe lokaal eigenaar- en rentmeesterschap zich laten stimuleren. Beide groepen hebben hiervoor weer de matrix en het bloemblad diagram uit de ochtend oefeningen als hulpmiddel gebruikt. De uitkomsten zijn hiernaast weergegeven.

Reflectie

Aan het einde van de dag volgt nog een korte reflectie door Ageeth van Maldegem en Michaël van Buuren. De hoofdpunten hieruit:

- Alle basis componenten van het businessmodel zijn in de gesprekken aan de orde gekomen. Opvallend is dat daarbij vaak andere woorden worden gebruikt dan die in de terminologie die Ageeth heeft geïntroduceerd. Dat is een belangrijke waarneming: voor het project moeten we proberen alternatieven te vinden die beter aansluiten bij de 'praktijk' van het project Werken aan Waterlandschappen. Begrippen wellicht ook die nadrukkelijker refereren aan het geven van handelingsperspectieven voor aanpak van de waterlandschappen.
- Aansluitend daaraan: het model is een hulpmiddel; geen doel op zich. Zo moeten we het ook opvatten. We kunnen het gebruiken om verschillende (gebieds)situaties te leren kennen en beschrijven. Om lessen te kunnen benoemen en om al dergelijke inzichten helder te kunnen overbrengen.
- De sessies van deze eerste dag hebben vooral ook in het teken gestaan van het oefenen en delen van de begrippen om zo een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen. In dat opzicht zijn doelen gerealiseerd. Niet zozeer de 'materiele resultaten' van de sessies (de inhoud van de matrices en diagrammen) zijn belangrijk. Maar het met elkaar bespreken en op – min of meer eenduidige – wijze benoemen van de meest relevante zaken vormen de belangrijkste oogst van de dag.

Huiswerkopdracht

Bij de opdrachten van de eerste dag is het begrip "Waterlandschappen" wellicht wat onderbelicht gebleven, zo merkt een van de deelnemers op. Wat zijn dat voor landschappen? Als reactie geeft Michaël de deelnemers een opdracht om na het atelier uit te voeren:

- ga op het internet op zoek naar foto's of andere beelden van wat jij onder een 'waterlandchap' verstaat. Zoek die referenties en stuur de meest inspirerende beelden op naar Michaël;

4. Maatschappelijke businessmodellen; een voorstel voor een gemeenschappelijke taal

De taal van de businessmodellen

Zoals op de eerste atelier dag bleek, ontstond de gezamenlijke behoefte de basisbegrippen rond de businessmodellen te 'hertalen' naar meer voor onze praktijk van gebiedsontwikkeling toegesneden woorden. Hoewel het nut en belang van ervaringen uit 'het echte zakenleven' voor die praktijken niet ter discussie staat, is het belangrijk woorden te gebruiken die wat de deelnemers betreft beter aansluiten bij die van de stakeholders en andere betrokkenen in de ruimtelijke realiteit. Mede om stakeholders ook niet op een verkeerd been te zetten of af te schrikken door een "financieel-zakelijk" jargon. Na de excursie naar het Zwin (zie bij paragraaf 3) zijn we dan ook in twee groepen uiteengegaan om met een alternatief te komen voor de begrippen. Daarbij geholpen en geïnspireerd door Eugene de Kok, communicatiemedewerker van de HZ en ervaren journalist.

Naar "maatschappelijke" businessmodellen

De resultaten van de twee groepsessies zijn hiernaast samengevat. Beide groepen hebben daarbij voorgesteld in het vervolg te spreken van "maatschappelijke" businessmodellen. De toevoeging 'maatschappelijk' drukt daarbij uit dat het niet alleen gaat om financiële waarden, maar juist ook om andere waarden die in het geding zijn. Zeg maar analoog aan de toevoeging "maatschappelijk" aan kosten-baten analyses met een zelfde verbreding van de 'opbrengsten'.

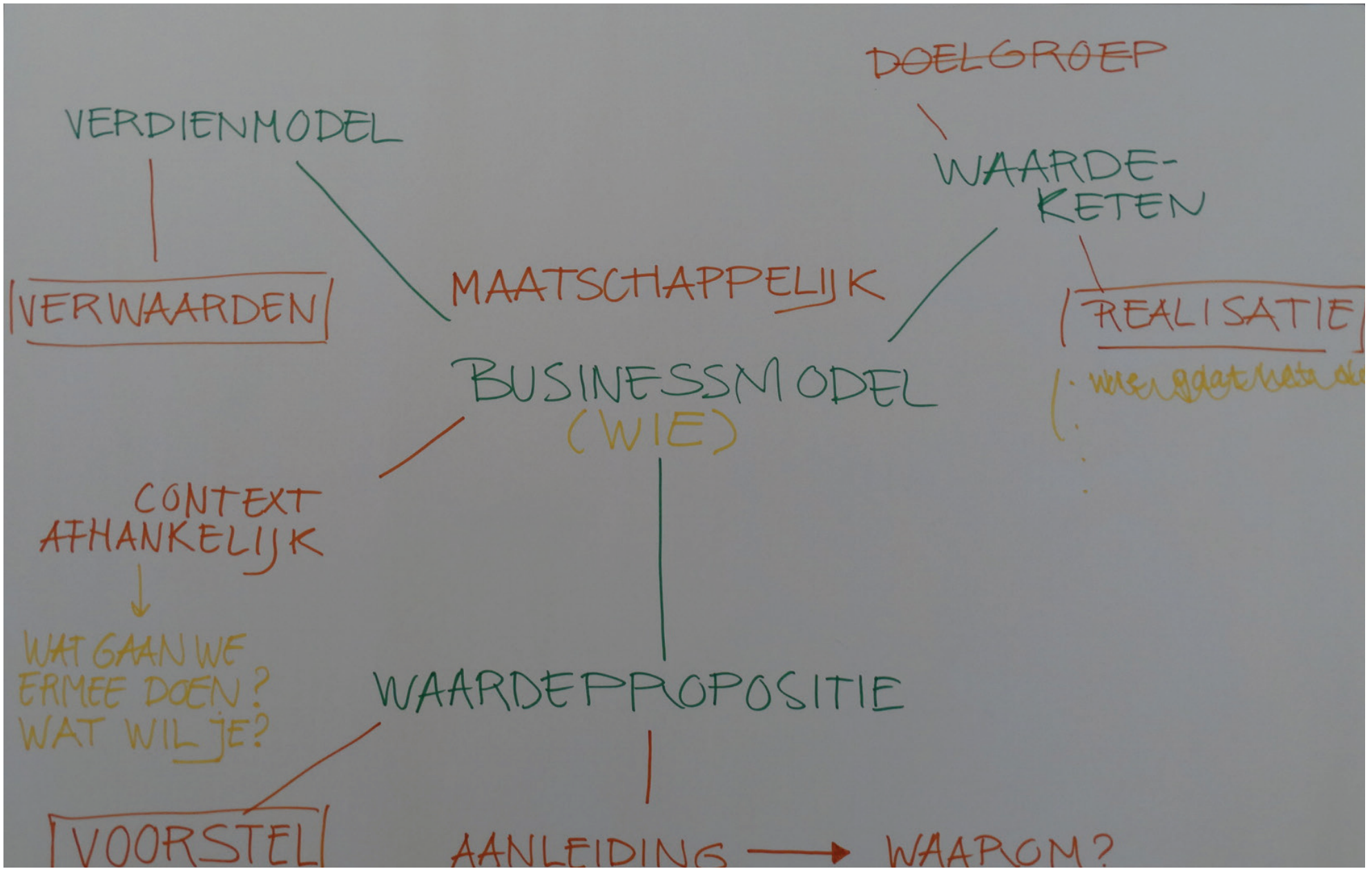
Uiteindelijk – na ook de presentaties van beide groepen en een afsluitende discussie is hiernaast de 'hertaalde' bloemblad diagram voorgesteld. De centrale ingrediënten daarvan zijn:

- Voorstel in plaats van waardepropositie;
- Realisatie in plaats van waardeketen;
- Verwaarden in plaats van verdienmodel;
- Gebiedskoers of Visie voor 'uitdaging'.

Dit naast de toevoeging van het woord "maatschappelijke" aan de businessmodellen.

In de vervolgarties na het werkatelier zullen deze voorstellen verder op hun merites getoetst, aangevuld of verder verbeterd moeten worden. Nadrukkelijk moeten we evenwel blijven bedenken dat juist de gebiedsactoren of stakeholders en hun belangen, wensen en waarden het centrale uitgangspunt moeten zijn en blijven. Dat geldt ook voor: heb aandacht voor de feitelijke ontwikkeling (in heden, verleden en toekomst) en kenmerken van de gebieden waar die mensen wonen, werken en recreëren. Bij gebiedsontwikkeling zijn dat altijd cruciale vertrekpunten. Verlies dat niet uit het oog, is een waarschuwing van een van de deelnemers.

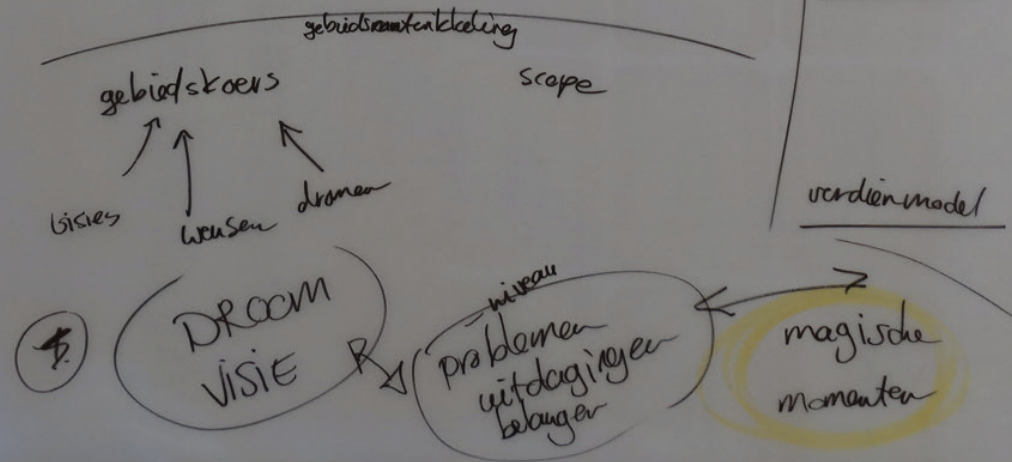

MAATSCHAPPELIJK VERWAARDINGSMODEL

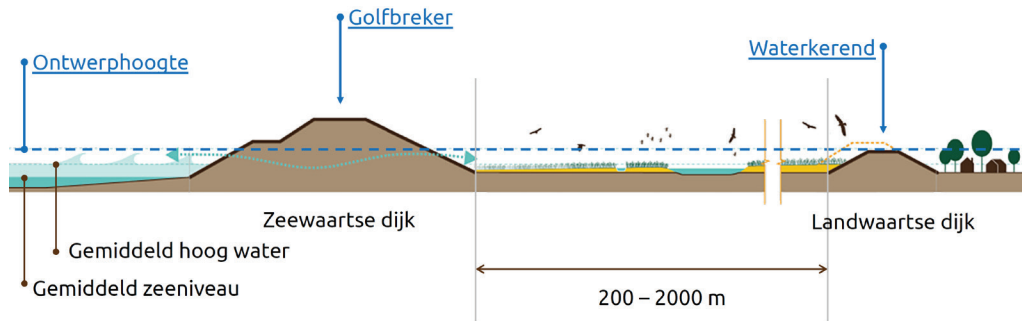
maatschappelijke verwaardings model meerdere
business model

- mkba | maatsch. kosten baten analyse
- meer waarde dan geleid (verdienmodel)
niet goed meetbaar

5. Werken aan concrete Waterlandschappen in Groningen en Zeeland

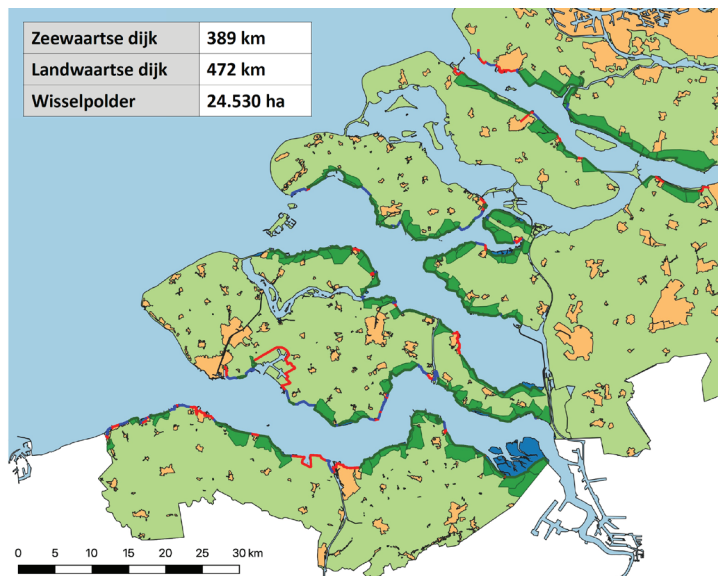
Het dubbele dijken concept

Het atelier is afgesloten door nog eens specifiek stil te staan bij de 'waterlandschappen' in Groningen en Zeeland. De discussies daarover zijn opgeluisterd en geïnspireerd door een lezing van Jim van Belzen van het NIOZ. Hij presenteerde zijn onderzoek naar de potenties van het concept van "dubbele dijken". Hij gaf daarbij een duiding van de fysische of systemische werking van het concept, toonde hij de toepassingsmogelijkheden voor Zeeland en van de uitkomsten van een kosten-batenanalyse voor die toepassing. Zie hiervoor de bijlage waarin de dia's van de presentatie zijn opgenomen.

Het toepassen van het concept dubbele dijken zou ten opzichte van de huidige richtkoers voor de verdediging van de dijkenkust (zeker in Zeeland: kustlijnverkorting in combinatie met hogere dijken) een omkering betekenen. Het concept zet juist in op het verlengen van de kustlijn, het realiseren van meer 'komberging' en het laten opslibben van delen van het land ("meegroeien met de zee"). De principes daarachter zijn door Jim toegelicht.

Waar bestaande kerende dijken zowel de golfoploop en de waterkerende hoogte dienen op te vangen, worden deze in het concept van de dubbele dijken van elkaar gescheiden. De bestaande kering aan de buitenzijde krijgt een functie als 'golfbreker'; de vrijwel altijd in deze gebieden gelegen oude keringen aan de landzijde ('slaperdijken') krijgen een opwaardering om de waterkerende hoogte te realiseren. De tussenliggende ruimte krijgt de gelegenheid op te slibben. Een zone van 200 tot 2000 meter breedte kan daarbij volstaan, waarin – zeker voor een periode – natuurlijke dynamiek en zoute condities de biodiversiteit vergroten. Je zou dit ook een manier van "oppolderen" kunnen noemen. Een interessante gedachte hierbij is dat op deze – natuurlijke – wijze laag gelegen delen langs de kusten opgehoogd kunnen worden. Ook voor het landgebruik wellicht een wenkend perspectief...

- Conventionele dijk
- Overslagbestendige dijk
- Dubbele dijk
- Wisselpolder

NOMINATIES

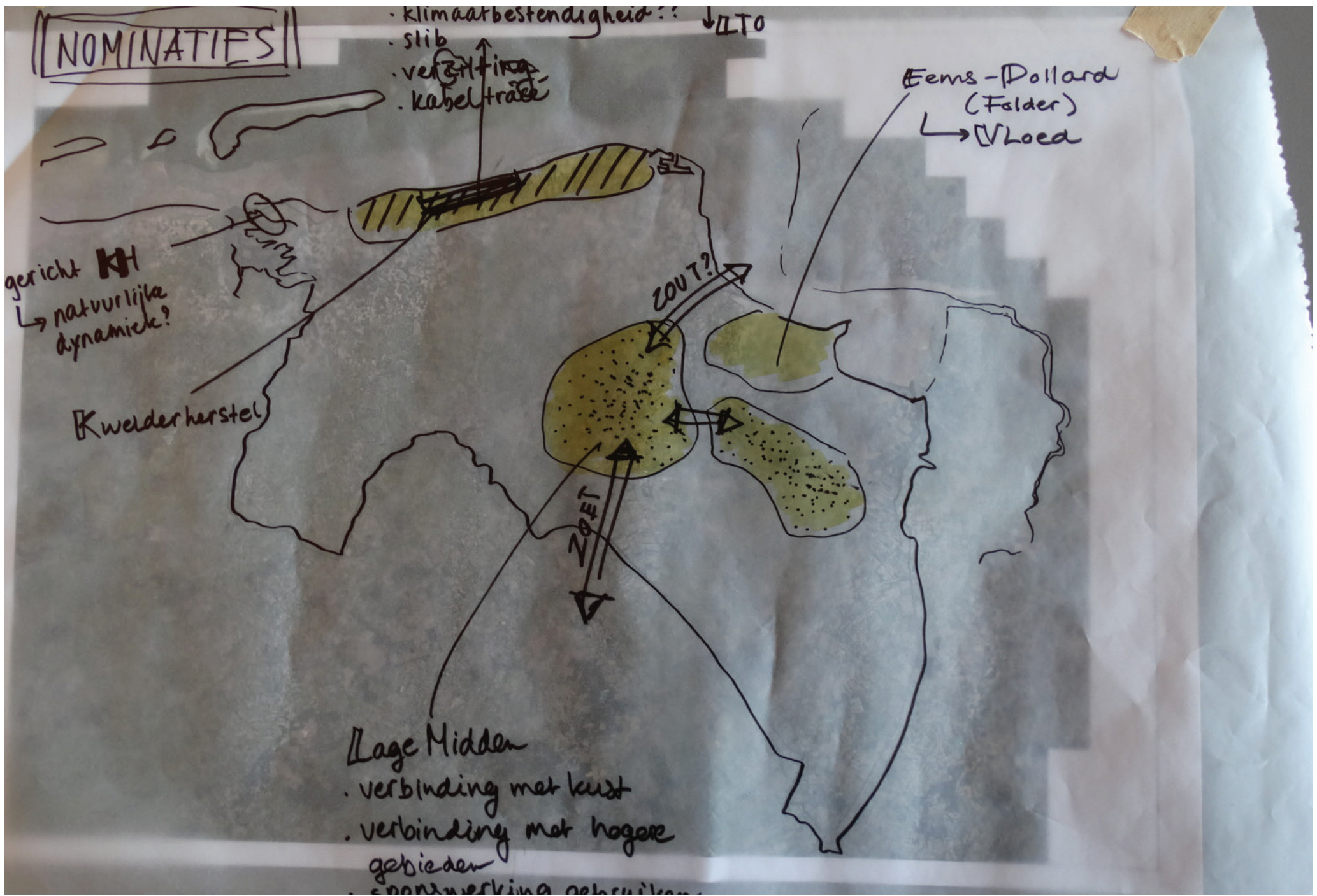
- klimaatbestendigheid: ? ↓ ITO
- slib
- verzilting
- kabeltracé

Eems-Dollard
(Folder)
↳ Vloed

gericht KH
↳ natuurlijke
dynamiek?

Kwelderherstel

Lage Midden
- verbinding met kust
- verbinding met hogere
gebieden
- samenwerking gebieden

Aandacht voor Groningen en Zeeland

Tijdens de twee dagen van het atelier hebben twee kaarten aan het raam gehangen. Deze geven een beeld van de (water)landschappen van Groningen en Zeeland. De deelnemers hebben daarop hun wensen, aandachtspunten en of andere boodschappen genoteerd die van belang zijn voor het vervolg van het project Waterlandschappen. Als afsluiting van het werk is besloten met een sessie voor het 'nomineren' van interessante detail-gebieden waarop het project zich de komende jaren zou kunnen richten. Na een individuele ronde hebben we deze 'nominaties' plenair besproken. Daaruit is de volgende 'shortlist' voortgekomen (zie naast afgebeelde kaarten):

Groningen 1

Het gebied van het Lage Midden (ongeveer ten zuiden en zuidwesten van Delfzijl). Het gaat hier om een klei op veen gebied, dat erg laag ligt en daardoor verschillende vraagstukken met betrekking tot waterhuishouding (kwaliteit, kwantiteit), gebruik en economische ontwikkeling ondervindt. Het gebied staat al in de belangstelling voor nieuw beleid. Een verbinding met de kust zou er toe kunnen leiden juist dit gebied met slib te verhogen. Dat kan een vermindering van de sliblast in het estuarium leiden en verbetering van de waterveiligheid en gebruiksmogelijkheden van de grond. Een verbinding met de hogere gronden (stroomgebieden noordoost Drenthe) kan leiden tot een betere beschikbaarheid van zoet water. Kortom, redenen om dit gebied nader onder de loep te nemen.

Groningen 2

De kustzone tussen Noordpolderzijl en Lauwersmeer. De scherpe scheiding tussen binnen- en buitendijks; landbouw versus natuur is hier evident. Met harde juridische en belangentegenstellingen. Er zijn verschillende andere ruimtelijke ontwikkelingen gaande (kabeltracé, duurzame energie, noodzaak aanvullende economische dragers, recreatie) die er voor pleiten hier nadere studie te doen naar mogelijkheden voor 'werken met waterlandschappen'. De dijkversterking is in voorbereiding, de mogelijkheden hier via voorlanden of andere maatregelen (dubbele dijken), al dan niet gecombineerd met het meer vasthouden van slib zijn dan interessante aanleidingen.

NOMINATIES

- Geen landbouwgronden, maar inlagen

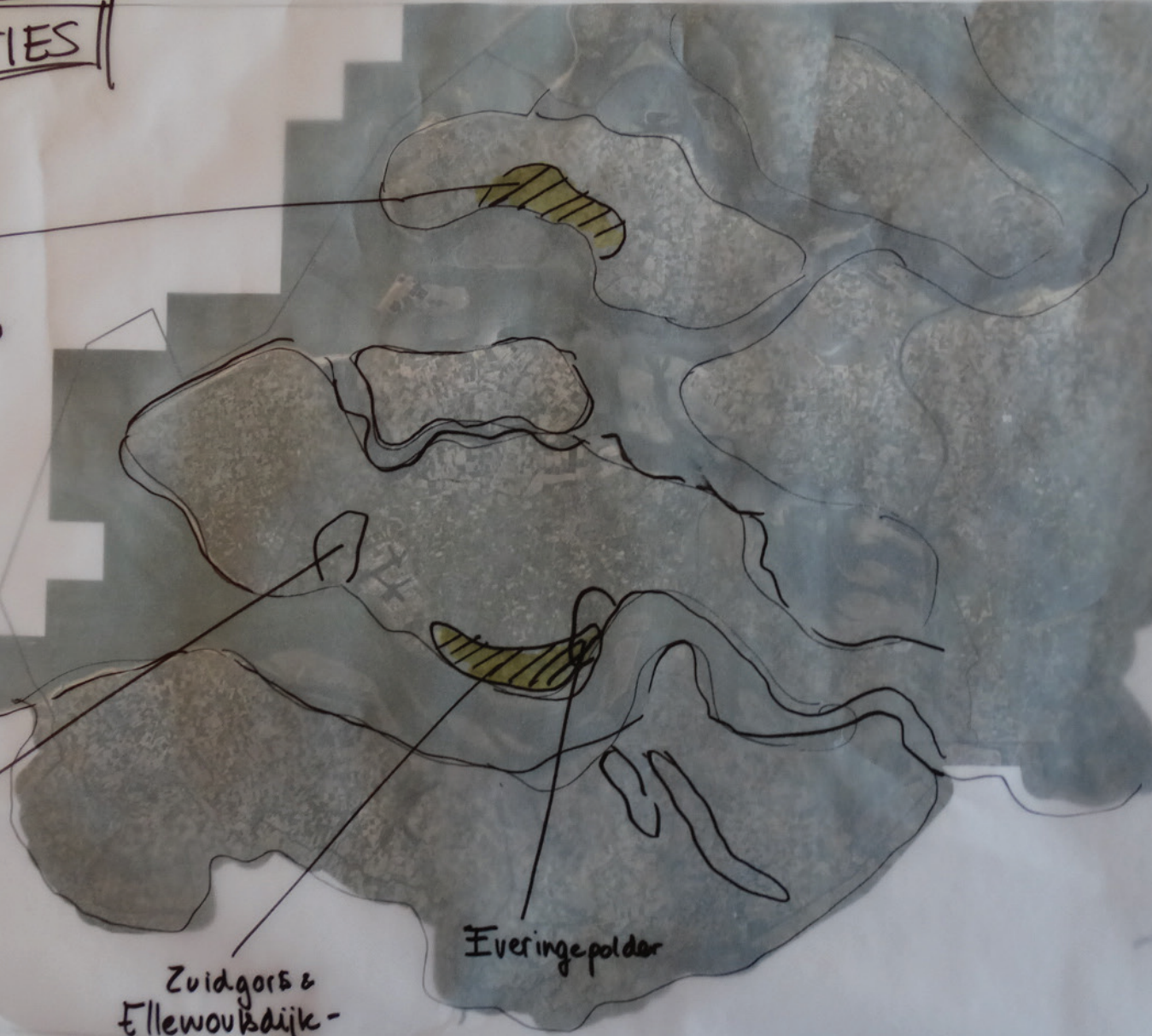
locaties met inlagen
oppletie met slib

Schorre polder

Zuidgors & Ellewoudsdijk-polder

Everingepolder

. Dijkversterking ; actualiteit

Zeeland 1

Het gebied rond de inlagen tussen Serooskerke en Zierikzee. Er liggen hier interessante (oude) initiatieven. Juist de studie van Jim geeft aanleiding juist ook in het gebied van de Oosterschelde de opties voor dubbele dijken en andere alternatieven verder te doordenken, uitwerken. Het vasthouden van het – weinige – sediment (slib) is juist in dit ‘bekken’ met ‘zandhonger’ een nader te bestuderen aandachtspunt.

Zeeland 2

Het gebied aan de zuidzijde van de Zak van Beveland. Aan de Westerschelde liggen hier interessante aanknopingspunten in de vorm van een dijkversterking in voorbereiding. Het betreft de Zuidgors, de Ellewoudsdijkpolder en de Everingepolder. Er zijn grondposities van natuurorganisaties. Het blijkt ook uit de studie van Jim en zijn collega's belangrijke potenties te hebben voor nadere uitwerking van het dubbele dijken concept.

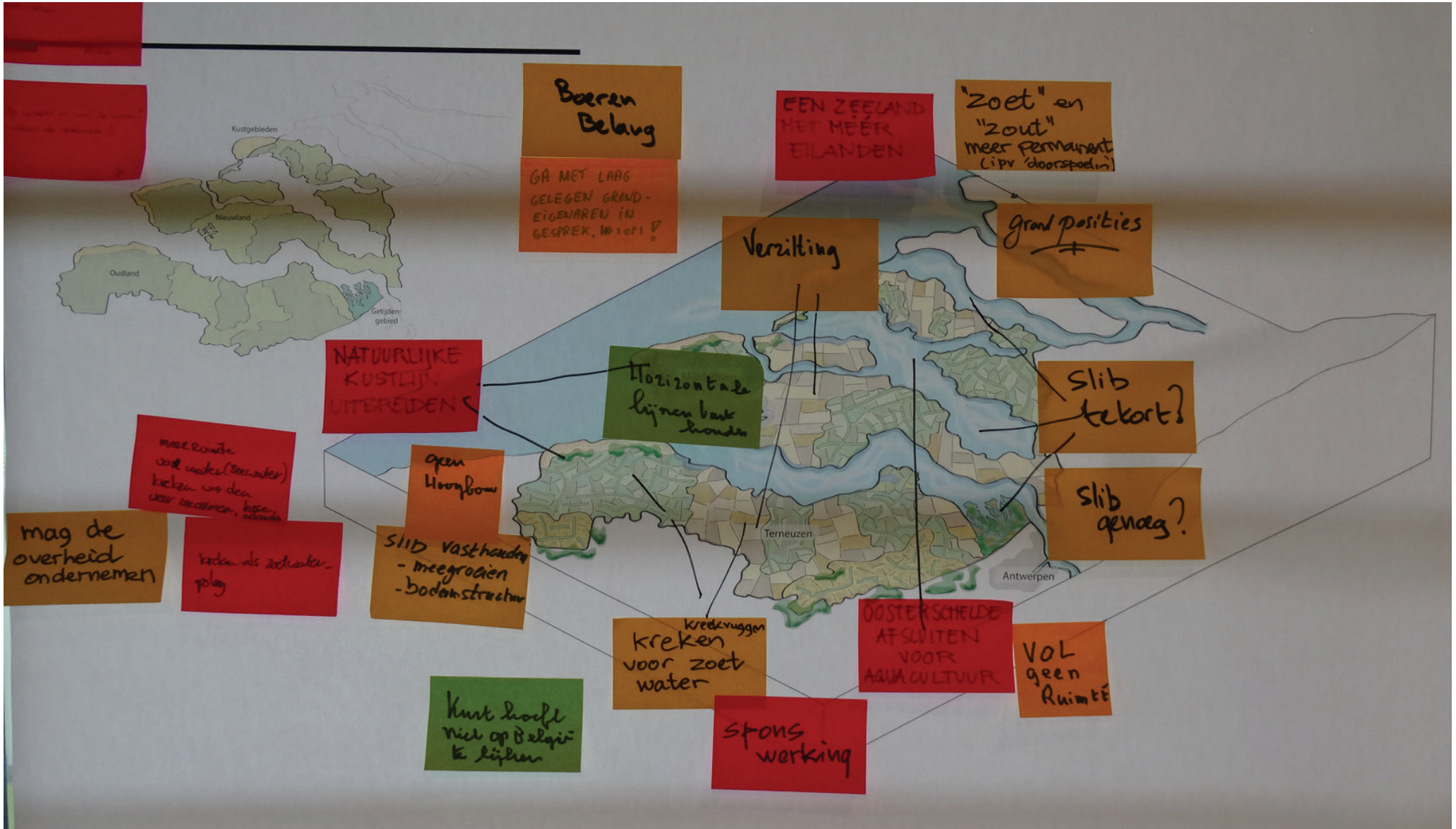
Deze lijst van gebieden zal gepresenteerd worden tijdens de “bootcamp” van het project Werken met Waterlandschappen. Daarbij zal een en ander nader uitgewerkt en toegelicht worden voor verdere besluitvorming over de meer en detail te bestuderen gebieden. Gebieden waar we dan ook – naar we hopen – op een vruchtbare manier met lokale stakeholders het project willen vervolgen. De volgende (ontwerp)ateliers zullen zich op die gebieden richten.

Kwaliteiten, knelpunten en kansen voor Groningen

Gedurende de tweedaagse sessie hebben tekeningen van de gebieden Groningen en Zeeland aan het raam gehangen in de werkruimte. De deelnemers is gevraagd hierop aan te geven welke kwaliteiten, knelpunten of kansen men ziet voor de ontwikkeling van 'waterlandschappen' in beide gebieden.

De post-its hierboven omvatten de oogst voor Groningen.

Kwaliteiten, knelpunten en kansen voor Zeeland

Gedurende de tweedaagse sessie hebben tekeningen van de gebieden Groningen en Zeeland aan het raam gehangen in de werkruimte. De deelnemers is gevraagd hierop aan te geven welke kwaliteiten, knelpunten of kansen men ziet voor de ontwikkeling van 'waterlandschappen' in beide gebieden.

De post-its hierboven omvatten de oogst voor Zeeland.

6. De deelnemers

Jim van Belzen	NIOZ
Nanda van de Berg	Het Zeeuwse Landschap
Yvonne Bos	Provincie Groningen
Patrick Broekhuis	Provincie Zeeland
Michaël van Buuren	WUR
Matthijs Buurman	Provincie Groningen
Chiu Chiung	WMR
Flavia Cosoveanu	Hogeschool Zeeland
Mascha Dedert	Zeeuwse Milieufederatie
Ilse Deurwaarder	Provincie Zeeland
Boris Everwijn	DHV
Jouke Heringa	Hogeschool Zeeland
Tim Hoogkamp	Hogeschool Zeeland
Kees de Jong	Waterschap Noorderzijlvest
Eugene de Kok	Hogeschool Zeeland
Vincent Klap	Provincie Zeeland
Iris Kolkman	Provincie Groningen
Ageeth van Maldegem	Hogeschool Zeeland
Martine van Mourik	WUR
Gert Noordhoff	Provincie Groningen
Joost Stronkhorst	Hogeschool Zeeland
Kees van der Vaart	Waterrecreatie NL
Heleen Vreugdenhil	Deltares
Ruurt van der Wel	Hiswa/ RECRON
Harm IJben	Hogeschool Zeeland
Thamar Zeinstra	WUR

7. De Presentaties

WERKATELIER BUSINESS MODELLEN

14/10/2021

Ageeth van Maldegem
Wescha Deldert
Michael van Buuren

DE PERSOONLIJKE HOGESCHOOL

DOEL VAN VANDAAG

- Eigen maken van business model concepten
- Met deze concepten de mogelijkheden voor waarde creatie in een gebied beschrijven
- Nieuwe manieren van waarde creatie inventariseren

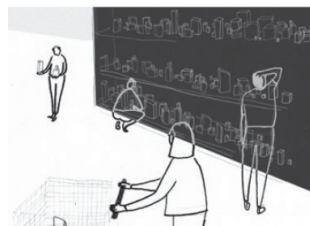
CONCREET

- Eigen maken van business model concepten
- Met deze concepten de mogelijkheden voor waarde creatie in een gebied beschrijven
- Nieuwe manieren van waarde creatie inventariseren

- Wat is een business model
- Stakeholders en waarden
- Basis componenten business model
- Oefening: welke waarde realiseren we voor wie
- Business model componenten natuurvation
- Ontwerpen van mogelijke business modellen in een gebied
- Reflectie

WIE BEN IK?

BUSINESS MODELLEN WAT ZIJN DAT?

WAAROM DENKEN VANUIT BUSINESS MODEL

- Structuur en consistentie
- Inspiratie uit andere vergelijkbare modellen
- Bevorderen van dialoog -> meer draagvlak

→ Beter 'fit' oplossing en gebruiker

BYENEN-ROOS	Blauw water	Blauw landbouw	Landbouw	Blauw water
...
...
...
...
...
...
...
...
...

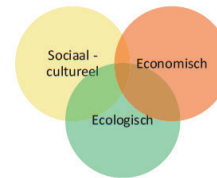

BUSINESS MODELLEN

- Hoe je bedrijf runt, de *architectuur*
- Een antwoord op een uitdaging van een klant
- Hoe je economische waarde creëert met bepaalde middelen en competenties

NIEUWE BUSINESS MODELLEN

- Hoe je *organisatie* runt, de *architectuur*
- Een antwoord op een *maatschappelijke uitdaging*
- Hoe je *maatschappelijke waarde* creëert met bepaalde middelen en competenties

WAARDEN VAN NATUUR IN STEDELIJK GEBIED

“VALUE IN THE EYE OF THE BEHOLDER”

HOE WAARDEN REALISEREN? BUSINESS MODEL COMPONENTEN

HOE WAARDEN REALISEREN? BUSINESS MODEL COMPONENTEN

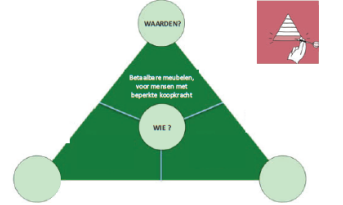
HOE WAARDEN REALISEREN? BUSINESS MODEL COMPONENTEN

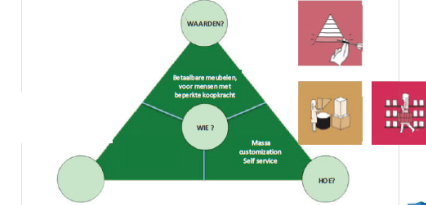
Ontwerp: prof. Christiaan Oude, HAN Hogeschool van Arnhem & Nijmegen (2012).
 Bronnen: Michael Rappaport - 27 Jaars Start-up en Innovatieplan voor Startups, Business Plan
 27 Jaars, HAN Hogeschool

Welke waarden worden aangeboden, aan wie?

Welke waarden worden aangeboden, aan wie?

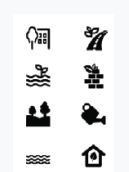

Welke waarden worden aangeboden, aan wie?

HET ONTWERP VAN EEN BUSINESS MODEL

1. Welke uitdaging?

2. Welke waarde realiseren we, voor wie?

Waarde	Wie	Waar
Commercieel succes	Investoren	Financiële waarde
Maatschappelijk succes	Maatschappij	Sociale waarde
Wettelijk succes	Overheid	Wettelijke waarde
Technisch succes	Technologie	Technische waarde
Wettelijk succes	Overheid	Wettelijke waarde
Technisch succes	Technologie	Technische waarde
Wettelijk succes	Overheid	Wettelijke waarde
Technisch succes	Technologie	Technische waarde
Wettelijk succes	Overheid	Wettelijke waarde
Technisch succes	Technologie	Technische waarde
Wettelijk succes	Overheid	Wettelijke waarde
Technisch succes	Technologie	Technische waarde

3. Op welke manier?

OEFENING 1: WELKE UITDAGINGEN LIGGEN ER IN HET GEBIED

OEFENING 2: WELKE WAARDEN ADRESSEREN, VOOR WIE ?

Wie waardert wat	Economisch	Ecologisch	Sociaal	Cultureel
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				

TYPISCHE BUSINESS MODEL PATRONEN NATURVATION

TYPISCHE BUSINESS MODEL PATRONEN NATURVATION

Herinrichting rivierbed van Isar in München: bescherming overstroming, betere water kwaliteit, genieten van natuur

TYPISCHE BUSINESS MODEL PATRONEN NATURVATION

Adopteren van straatbomen in Leipzig: Symbolische waarde, betere luchtkwaliteit en verminderd lawaai

TYPISCHE BUSINESS MODEL PATRONEN NATURVATION

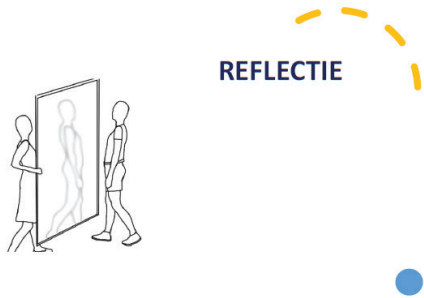

Schooltuinen in Hongarije: Duurzaamheidsonderwijs, learning-by-doing, efficiënt en effectief onderwijs

OEFENING 3: WELKE BUSINESS MODELLEN CREEREN DE WAARDEN?

BUSINESS MODELS	Risk reduction	Green densification	Local stewardship	Green health
Value proposition What benefits does it offer the customer? What is the customer's pain?	Nature-based solutions (ecosystems) can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Urban and dense developments can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Local stewardship of nature-based solutions can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	The benefits and health value of nature-based solutions can be quantified and monetized.
Value delivery What channels are needed? What resources? What is the channel's cost?	Regulation, standards, offsets, and incentives can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Government support for green infrastructure can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	A local stewardship model can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	In the case of co-located, offsets, nature-based solutions can be used to reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.
Value capture What costs and benefits are there? What is the value? What is the value chain?	High, regular costs prevent the use of nature-based solutions.	Reduction in costs can be achieved through green infrastructure.	Many benefits from green infrastructure can be captured through various channels.	Benefits can be captured through various channels, including offsets and co-located solutions.
Enabling conditions & risks What are the enabling conditions? What are the risks? What is the value chain?	Governmental support is needed for nature-based solutions.	Governmental support is needed for green infrastructure.	Governmental support is needed for local stewardship.	The value chain for nature-based solutions can be complex and multi-stakeholder.

BUSINESS MODELS	Urban offsetting	Vacant space	Education	Green heritage
Value proposition What benefits does it offer the customer? What is the customer's pain?	Urban offsetting can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Government support for vacant space can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Urban offsetting can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	A green heritage strategy can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.
Value delivery What channels are needed? What resources? What is the channel's cost?	A reliable governance structure is needed for urban offsetting.	Government support for vacant space can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Urban offsetting can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Government support for green heritage can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.
Value capture What costs and benefits are there? What is the value? What is the value chain?	The cost of offsetting can be high.	Facilities provide a return on investment.	Cost-effective and attractive solutions can be developed.	A green heritage strategy can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.
Enabling conditions & risks What are the enabling conditions? What are the risks? What is the value chain?	An offset mechanism is needed for urban offsetting.	Cloning temporary parks can reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.	Guidance, monitoring, and evaluation are needed for green heritage.	Cultural heritage can be used to reduce the risk of flooding, drought, and heat stress.

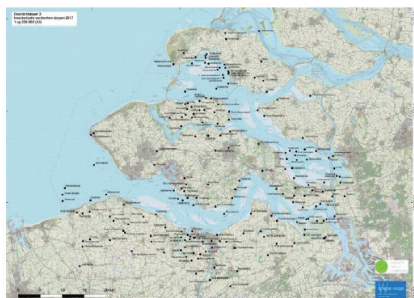
Transformatie van land-waterovergangen in estuaria

Door:	Beschouwde cases *)
• Managed realignment ~ Ontpolderen	Het Zwin, Perkpolder, (Hedwigepolder)
• Regulated Tidal Exchange ~ Gecontroleerd Gereduceerd Getij	Waterdunen, Dubbele Dijk, Lippenbroek, Kruibeke
• Controlled reduced Tide ~ Gecontroleerd Overstromings Gebied	Kluster Kalkerse Meersen, Vallei de Grote Nete

*) selectie op grond van recente landschapstransformatie op basis Building with Nature, multifunctionele oplossing en meerdere businessmodellen, met een toegankelijk netwerk

Tijd VERDRONKEN DORPEN ZEELAND 837-1953

Retrospectieve analyse Waterdunen

METHODE:

Vastleggen feiten, proces- en culturele aspecten:

- Desk study van rapportages in de periode 2004-2021
- Interviews met deskundigen Provincie, HZL, Waterschap, Molecaten, Gemeente, BAM, HZ (n=9)

Analyse van de waarden voor initiatiefnemers en andere actoren:

- Businessmodellen (vertrekpunt Naturevation)
- Van aanvang project tot realisatie en ideeën over opschaling

Cross-case analyse: a. h.v. de [Ecoshape enablers](#)

VOORLOPIGE UITKOMSTEN:

- Procesmatig
- Waterdunen op hoofdlijnen
- Business modellen (n=5)
- Opschaling

- **Procesmatig**
- Sterke visie en leiderschap: Gedeputeerde Thijs Kramer en vele anderen
- Slimme combinatie van agenda's en €'s: succesvolle trade offs tussen N-R-V
- Sterk projectteam: goede en langdurige samenwerking
- Onderschat:
 - weerstand bij de bredere groep in de regio
 - werkwijze bij innovatie getijdeduiker
 - inpassen van duurzame aquacultuur
 - steeds moeten inspelen op nieuwe zaken door lange doorloop

Waterdunen (350 ha) op hoofdlijnen

Waterveiligheid (40 M€) <ul style="list-style-type: none"> • 3 km dijkversterking (10 ha) • Gebruik van klei en zand uit omgeving • Levensduur: 200 jaar (i.p.v. 50 j) 	Kwaliteit leefomgeving (~10 M€) <ul style="list-style-type: none"> • Werkgelegenheid • Aquacultuur en zilte teelt (30 ha) • Gemeentelijke belastingen
<div style="border: 2px solid green; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>Integraal plan met multifunctioneel ontwerp voor kustzone ontwikkeling (2004-2024)</p> <p>Totale investering: ~200 M€</p> <p>5 Partners</p> </div>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>Landbouw (-)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>300 ha onteigend</u> • <u>Boer geemigreerd</u> </div>	
Habitat herstel (~90 M€) <ul style="list-style-type: none"> • Gereguleerd getij (getijdeduiker) • 121+110 ha estuariene habitat • Grote populatie aan kust broedvogels • Toegankelijk voor publiek 	Recreatie (60 M€) <ul style="list-style-type: none"> • Ruimtelijke kwaliteit, top locatie • Duurzaam recreatief verblijf (43 ha) • Grote private investeringen

Uitdagingen & Business modellen

1 Verkleinen van overstromingsrisico's	V
2 Vergroten ruimtelijke kwaliteit voor omwoners en recreanten	V
3 Locale rentmeesterschap bestaande natuur	
4 Gezondere omgeving	
5 Compenseren van natuurverlies	V
6 Gebruiken lege ruimte voor	
7 Leren en innoveren	V
8 Koesteren Groen erfgoed	
9 Voedel produceren	V
10 ...	

Steeds in 3 stappen:

- Waarde propositie
- Waardeketen
- Verdienmodel

Verkleinen van overstromingsrisico's

Waarde propositie

- 'Zwakke Schakel' binnendijks versterken
- Met veel gebiedseigen klei (circulair)
- Levensduur 200 (i.p.v. 50) jaar
- Geen afzonderlijke natuurcompensatie nodig

Waardeketen

- Dijkverbreding/verhoging met klei uit getijdgeulen in Waterdunen,
- Binnendijks duinlandschap met zand uit zee

Verdienmodel

- Zeer klein overstromingsrisico
- Lange termijn oplossing, eenvoudiger beheer

Vergroten ruimtelijke kwaliteit voor omwoners en recreanten

Waarde propositie

- Creëren werkgelegenheid en vestigingsklimaat
- Revitaliseren van verarmt landschap
- Upgrade sleetse recreatie ondernemingen
- Vervlechten natuur en recreatie

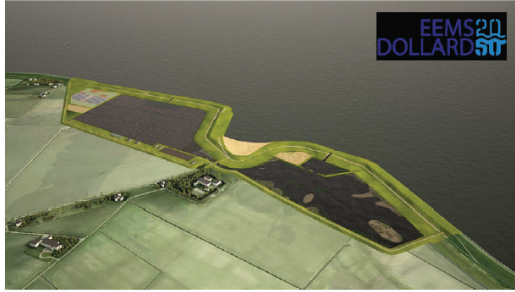
Waardeketen

- Uniek binnendijks estuarien en duinlandschap, 110 ha recreatienatuur
- Toegankelijk
- Unique Selling Point voor Molecaten: camping (200 sp) en huisjes (350)

Verdienmodel

- Harmonieus landschap met een verhaal
- Interesse bij ondernemers

 Dubbele Dijk

 Dubbele Dijk

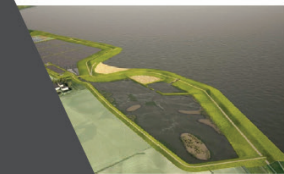

 Dubbele Dijk

Achtergrond

- Hoogwaterbeschermingsprogramma - alliantie van de waterschappen en Rijkswaterstaat
- Beoordelen waterveiligheid van dijken
- Dijken moeten in 2050 veilig zijn
- https://youtu.be/7T20L_0mG4g

 Dubbele Dijk

Achtergrond

Waterschap en provincie benutten koppelkansen:
o.a. Dubbele Dijk, Brede Groene Dijk

Voor Waterschap

- Innovatie en toekomstbestendig
- Waterveiligheidsconcept

Voor provincie

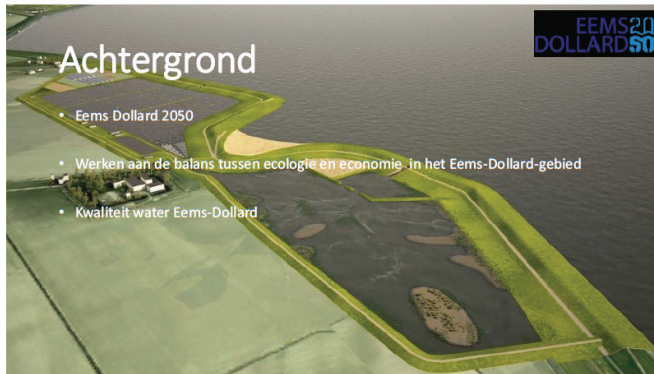
- Innovatie zilte landbouw en aquacultuur
- Slib-invang en natuurontwikkeling

Achtergrond

EEMS20
DOLLARD50

- Eems Dollard 2050
- Werken aan de balans tussen ecologie en economie in het Eems-Dollard-gebied
- Kwaliteit water Eems-Dollard

Hoe ziet het eruit?

EEMS20
DOLLARD50

Zuidelijk gebied = slibwinning & natuur

- Inlaat zeewater met eb en vloed
- Natuurlijk filter voor helder water in het noordelijk gebied

Hoe ziet het eruit?

Noordelijk gebied = zilte landbouw

- Proeven naar Zilttolerante akkerbouw
- Zilte teelten
- Aquacultuur

Proces

2018

- Dijkverbetering Eemshaven - Delfzijl, incl. aanleg tweede dijk / achterliggende kering
- Voorbereiding aanbesteding exploitatie tussengebied

EEMS20
DOLLARD50

Proces

2019

- Publicatie aanbesteding
- Geen biedingen die voor gunning in aanmerking kwamen
- Uitwerken scenario's vervolg
- Tijdelijk beheer

Proces

2019 2019

- Opleveren dijkverbetering
- Tijdelijk beheer
- Proef verwijderen drainage
- Start inrichting tussengebied

Proces

2020

- Verwijdering drainage
- Besluit GS invulling gebied
- Start inrichting tussengebied

 Dubbele Dijk

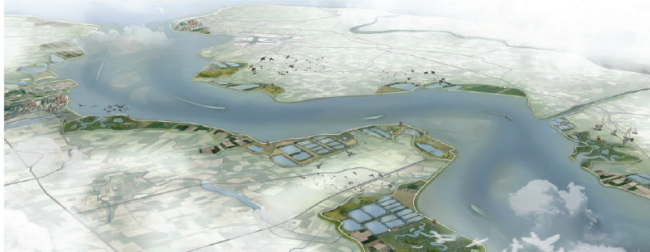
Enhancing ESG – Value chain Double Dyke

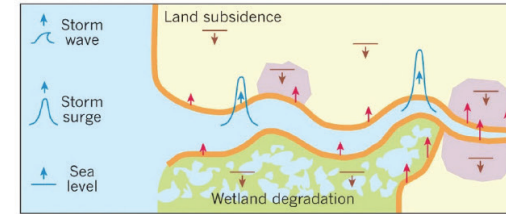

Dubbele dijken als robuuste waterkerende landschappen voor een welvarende Zuidwestelijke Delta

Jim van Belzen, Gerlof Rienstra & Tjeerd Bouma

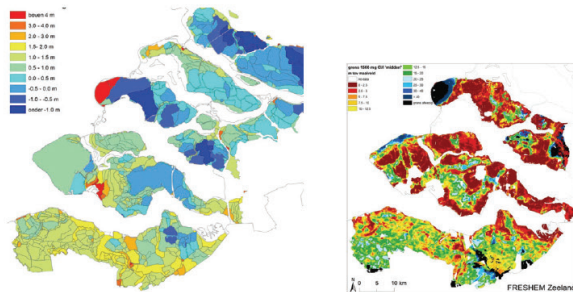

Conventionele kustbescherming

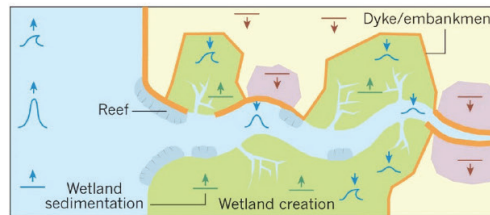

Temmerman et al., 2013 Nature

Bodemdaling & verzilting in de ZW-delta

Ecosystem-based kustbescherming

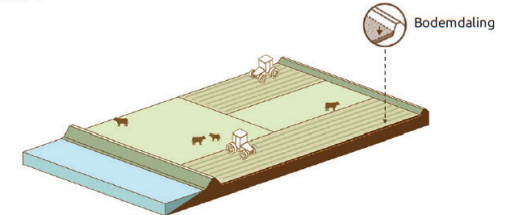

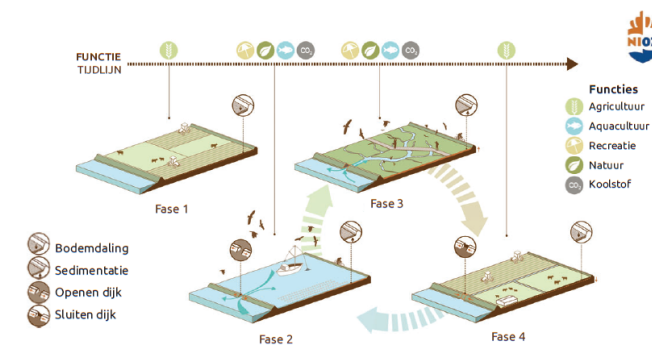
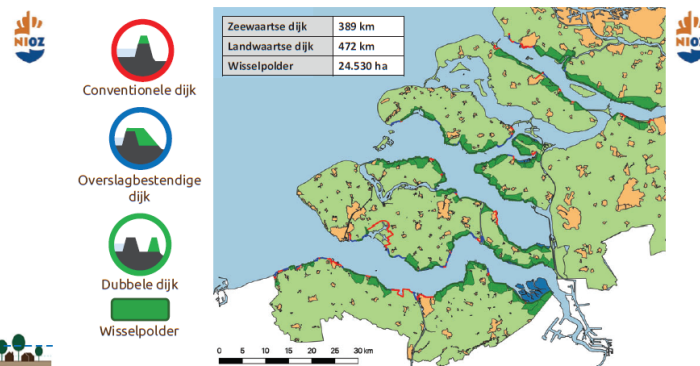
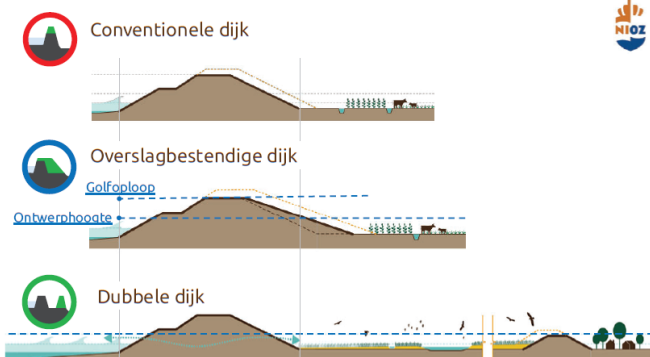
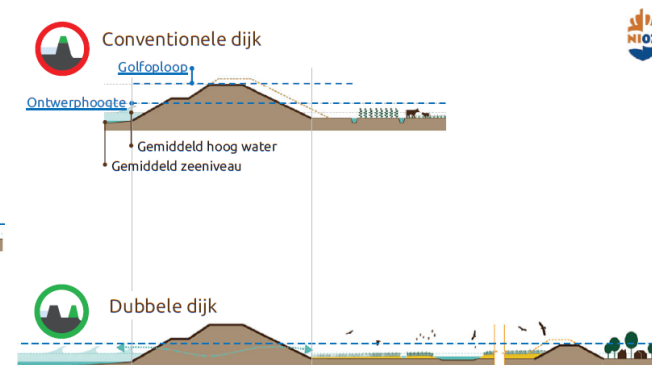
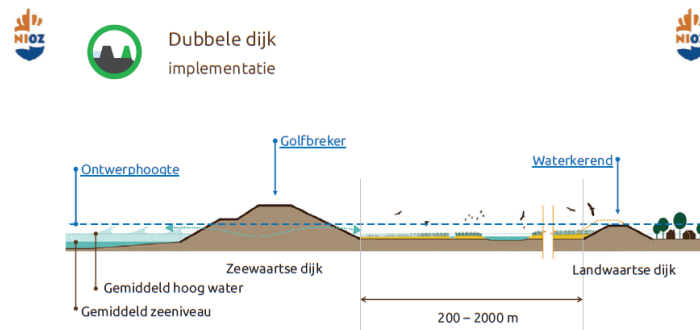
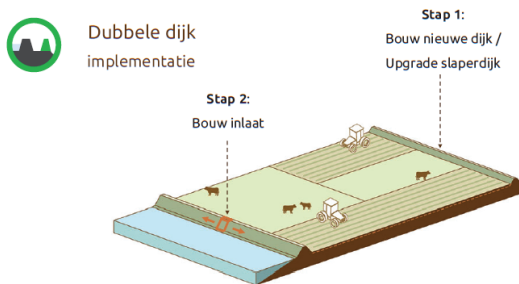
Temmerman et al., 2013 Nature

Polder
Fase 1

Agricultuur functie

Kosten-batenanalyse

Jaarlijks gem. in mln.€
over 100 jaar
+1 m zeespiegel
Zuidwestelijke Delta

Conventionele
dijk

Overslagbestendige
dijk

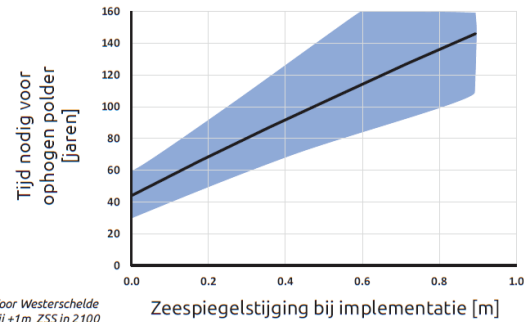

Dubbele dijken &
wisselpolder

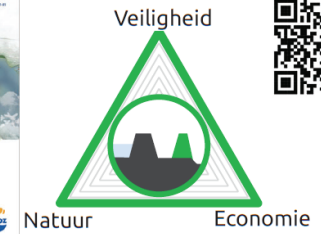
	Conventionele dijk	Overslagbestendige dijk	Dubbele dijken & wisselpolder
Investering	62	40	175
Onderhoud & management	1384	259	311
Agricultuur	-	-	13 tot 24
Acquisitie	-	2	32
Totale kosten	1446	302	516 tot 527
Baten	-	-	25 - 430
Netto	-1446	-302	-502 tot -86

Ophogen wisselpolders kost tijd!

Dubbele dijken met Wisselpolders zijn een veilig, natuurlijk en goedkoop alternatief

Jim.van.Belzen@nioz.nl // Gerlof.Rienstra@outlook.com // Tjeerd.Bouma@nioz.nl

Met speciale dank

De organisatie van het werkatelier is verzorgd door Mascha Dedert (Zeeuwse Milieufederatie en Hogeschool Zeeland) en Joost Stronkhorst (hogeschool Zeeland).

Met dank aan het Zeeuwse Landschap voor het beschikbaar stellen van de ruimte in het project "Waterdunen".

Colofon

Tekst: Michaël van Buuren

Afbeeldingen: de deelnemers

Opmaak: Michaël van Buuren

Wageningen, november 2021.